

Συνέντευξη Ντίνος Παπαγεωργίου

-Θα ζήσουμε σαν «δούλες» ή θα διεκδικήσουμε τη φωνή μας;

Κυριάκος Νασόπουλος,

03/04/2025

Με αφορμή την παρουσίαση στο Θέατρο Άτις-Νέος Χώρος του τολμηρού θεματικά έργου Δούλες του Ζαν Ζενέ από την Ομάδα Σημείο Μηδέν και τον σκηνοθέτη Σάββα Στρούμπο, συζητάμε με τον ηθοποιό της παράστασης Ντίνο Παπαγεωργίου που υποδύεται το ρόλο της Κυρίας.

Τι ήταν αυτό που σας τράβηξε στο ανέβασμα του τολμηρού αυτού έργου;

Ο Ζενέ με γοητεύει κυρίως γιατί φωτίζει έναν κόσμο που μένει στην αφάνεια, που αποκρύπτεται και που φιμώνεται και που το status quo θεωρεί ανάξιο ενασχόλησης. Ο κόσμος που αποκαλύπτει ο Ζενέ δεν είναι οι κοινωνικές ομάδες μόνο στην ταξική τους διάσταση (Οι υπηρέτριες, οι μειονότητες) αλλά ταυτόχρονα στην υπαρξιακή τους κατάσταση, στις σκέψεις και στις φαντασιώσεις τους αλλά και στο πώς εκλαμβάνουν την κατάσταση στην οποία βρίσκονται. Ειδικά αυτό το στοιχείο, της οπτικής του καταπιεσμένου, είναι που θαυμάζω στο έργο του Ζενέ, γιατί δεν δίνει καθόλου εύκολες λύσεις μπαίνοντας σε δίπολα καλού-κακού ή μιας αφηρημένης θυματοποίησης. Αντίθετα, αναδεικνύει την συμπλεγματική

κατάσταση με την οποία λειτουργούν οι δυνάμεις εξουσίας στο ίδιο το άτομο και το πώς το ίδιο το άτομο τις αφομοιώνει αναπαράγοντάς τες.

Τι προκλήσεις είχε ο ρόλος της Κυρίας που χειραγωγεί και καθοδηγεί;

Είναι ρόλος-πρόκληση από πολλές απόψεις. Πρώτα απ' όλα γιατί τα όσα ενσαρκώνει η Κυρία υπερβαίνουν κατά πολύ τα όρια αυτού που θα λέγαμε δραματικό πρόσωπο. Φέρει κάτι πολύ μεγαλύτερο από τον ρόλο της συγκεκριμένης κυρίας, το αφεντικό δηλαδή των δύο συγκεκριμένων υπηρετριών. Δεν είναι τυχαίο το ότι ο Ζενέ επιλέγει να δώσει ονόματα στις δύο δούλες (Σολάνζ-Κλαιρ) ενώ δεν ονοματίζει το τρίτο πρόσωπο παρά μόνο με την ιδιότητά του, αφήνοντάς το σκόπιμα στην ανωνυμία και δίνοντάς του έτσι μία πιο συμβολική-καθολική διάσταση. Όλα όσα λέει και πράττει η Κυρία, είναι ακόμα περισσότερο προκλητικά απο ερμηνευτικής άποψης ,αφού φαίνεται συνεχώς να διαφεύγει, να αποπροσανατολίζει και να αυτοαναιρείται, κάνοντας έτσι ακόμα πιο λαβυρινθώδη τον τρόπο ύπαρξής της. Στην Κυρία βλέπω αρκετές αναλογίες σε σχέση με τον τρόπο που δρα η εξουσία στην σημερινή εποχή. Μου κάνει εντύπωση η διορατική ματιά του Ζενέ, που ενώ γράφει το έργο το 1947, λίγο μετά δηλαδή απο την πτώση του φασισμού και του ναζισμού, που αποτελούσαν μια άμεση μορφή επιβολής της βίας της εξουσίας, η Κυρία-εξουσία στο έργο του παρουσιάζεται με διαφορετικό προσωπείο. Δεν είναι άμεσα εκδηλωμένη, δεν βιαιοπραγεί ευθέως, δεν τρομοκρατεί και απειλεί αλλά αντίθετα, παρουσιάζεται εκλεπτυσμένη, με ενδιαφέρον για τις δούλες και με λόγο που προσπαθεί να σαγηνεύσει. Φυσικά, δεν απουσιάζει η απειλή της βίας που υφέρπει κάτω από κάθε της λέξη. Ωστόσο, φαίνεται να είναι και η ίδια δέσμια μέσα σε αυτό το σχήμα. Ζει για να εξουσιάζει τις υπηρέτριές της, χωρίς τις οποίες δεν μπορεί να υπάρξει ούτε η ίδια. Όπως συμπτωματικά διάβασα πρόσφατα σε ένα παράθεμα απο τον Αντι-Οιδίποδα των Ντελεζ και Γκουαταρί και μου φάνηκε ότι επικοινωνεί εντελώς με το έργο και την οπτική της Κυρίας «Δεν υπάρχουν πλέον κύριοι, υπάρχουν δούλοι που κυβερνούν δούλους. Ο αστός δίνει το παράδειγμα: πιο δούλος και από τον έσχατο των δούλων, πρώτος υπηρέτης της πεινασμένης μηχανής, κτήνος αναπαραγωγής του κεφαλαίου. Κι εγώ ο ίδιος είμαι δούλος, να τι λέει τώρα το αφεντικό.» *

Υπάρχει τελικά απάντηση στο μεγάλο ερώτημα που θέτει η παράσταση: τι θα γινόταν αν οι απόκληροι της κοινωνίας διεκδικούσαν τη φωνή τους;

Νομίζω ότι τόσο ο συγγραφέας όσο και η παράσταση προσπαθούν περισσότερο να αναρωτηθούν πάνω σε αυτό παρά να απαντήσουν. Στο έργο δεν φαίνεται οι Δούλες να μπορούν να διεκδικήσουν πραγματικά την φωνή τους, παρόλο που σε πολλές στιγμές φαίνεται να έχουν πλήρη επίγνωση της κατάστασης που βιώνουν, της θέσης τους αλλά και των μηχανισμών που χρησιμοποιούν τα αφεντικά τους(Κυρία-Κύριος) για να συντηρείται αυτή η κατάσταση. Κάθε φορά που φτάνουν σε ένα σημείο εξέγερσης, στο όριο για την ανατροπή, όλη τους η ορμή εκτρέπεται εναντίον του εαυτού τους, σαν να αυτοαφοπλίζονται. Επιλέγουν έτσι να καταφεύγουν στην φαντασίωση να γίνουν αυτές η Κυρία. Αντί δηλαδή να κατέβουν στο αστικό σαλόνι και να εξεγερθούν ή να αποδράσουν από τον εγκλεισμό τους, επιλέγουν να κλειστούν στο δωμάτιο τους με το «κρεβατάκι-κλουβί» τους, όπως το αποκαλούν οι ίδιες, και να φαντασιωθούν ότι -για λίγο- είναι οι ίδιες η Κυρία και ότι ο πραγματικός τους εαυτός είναι το θύμα της φαντασίας τους. Μέσω αυτού του παιχνιδιού δεν οδηγούνται σε εξανθρωπισμό, γίνονται ίδιες με αυτό που τις καταπιέζει.

Τελικά ισχύει ότι «η κόλαση είναι οι άλλοι» όπως έλεγε ο -φίλος του Ζενέ- Σαρτρ;

Οι Δούλες δεν μπορούν να οραματιστούν την ζωή τους έξω από την κοινωνική και ταξική θέση που τους έχει ανατεθεί, παρά μόνο ως αντιστροφή των ρόλων τους μεταξύ αυτών και του «Άλλου», δηλαδή της Κυρίας, διατηρώντας όμως το δίπολο Κυρίας-Δούλας ακέραιο. Δεν διανοούνται κανέναν άλλον τρόπο ζωής που δεν ακολουθεί αυτό το σχήμα. Ποίος είναι όμως εν προκειμένω ο «Άλλος», όταν τον να καθορίσουν τον εαυτό τους είναι μια διαδικασία που τον εμπεριέχει και χωρίς αυτόν αδυνατούν να υπάρξουν; Στην περίπτωση τους μάλλον ισχύει ότι κόλαση είναι οι άλλοι, αλλά οι άλλοι βρίσκονται ριζωμένοι μέσα τους, οπότε τα όρια μεταξύ εαυτού και άλλου δεν είναι τόσο διακριτά.